

Irena ŠĚRAKOWA

Serbski institut / Sorbisches Institut, Budyšin/Bautzen

KONCEPCIJA NOVOGA PRAVOPISNOG RJEĀNIKA GORNJOLUŹIĀKOGA JEZIKA

U radu se objašnjava koncepcija pravopisnoga rjeĀnika gornjoluziĀkoga jezika. Iako je rijeĀ o konkretnom jeziku, neke su postavke naĀelne i vrijede općenito za izradu pravopisnoga rjeĀnika.

U ovom Āu izlaganju nastojati dati kratku informaciju o nacrtu novoga pravopisnog rjeĀnika gornjoluziĀkoga jezika. Time Āu se udaljiti od teme ovoga skupa, koji je izrazito usmjeren problematici hrvatskih rjeĀnika. Ipak, moja se informacija na neki naĀin slaŹe s temom ovoga sastanka, jer se u projektu o kojem je rijeĀ u mojem izlaganju radi jednojeziĀnom rjeĀniku. Ipak je glavni zadatak moga dolaska u Zagreb neŹto drugo. Htjela bih se informirati o leksikografskim pothvatima u Hrvatskoj i njihovim teoretskim osnovama. NaroĀito se Źelim upoznati s metodama izrade pravopisnoga rjeĀnika hrvatskoga jezika.

Prije nego poĀnem izlaganje o naŹem projektu, dat Āu neke opće podatke o LuŹiĀkim Srbima. Po najnovijim statistikama ima ih oko pedeset do Źezdeset tisuća. Źive u LuŹici, zemlji na krajnjem istoku Savezne Republike NjemaĀke (prije podruĀje u NjemaĀkoj Demokratskoj Republici), u neposrednom susjedstvu granice s Poljskom. DanaŹnji luŹiĀkosrpski jeziĀni teritorij ostatak je jednoga u proŹlim vjekovima mnogo Źirega prostora naseljena luŹiĀkosrpskim stanovniŹtvom. To se ogleda i u srazmjerno velikoj diferenciranosti dijalekata. LuŹiĀki Srbi imaju dva knjiŹevna jezika: donjoluziĀki (upotrebljavaju ga Donji LuŹiĀani u Donjoj LuŹici, kulturno je srediŹte ChoŹebuz/Cottbus) i gornjoluziĀki (upotrebljavaju ga Gornji LuŹiĀani u Gornjoj LuŹici, kulturno je srediŹte Budyšin/Bautzen).

Sada Āu ukratko prezentirati zamisao novoga pravopisnog rjeĀnika gornjoluziĀkoga jezika.

Spomenuti rjeĀnik treba da bude obraĀen u zavodu za jezik LuŹiĀkosrpskoga instituta, registriranog druŹtva u BudyŹinu. Obuhvatit Āe maksimum danaŹnje gornjoluziĀke knjiŹevne leksike (ukljuĀujuĀi imena u najŹirem smislu). RjeĀnik Āe kodificirati ne samo pravopis, nego i nanovo gornjoluziĀku abecedu. Abeceda Āe biti kodi-

ficirana po ovom principu:

- slovo bez dijakritike,
- slovo s apostrofom,
- slovo s kvačicom,

npr. c, ć, č.

O morfološkim formama riječi korisnik rječnika moći će se informirati u posebnom, naknadno dodanom dijelu rječnika. U sastavu natuknica javljaju se morfološki podatci samo onda kada je to povezano s pravopisnim problemima.

Po potrebi, rječnik bilježi i ortoepiju i akcente. Osim toga, uza svaku natuknicu daje informaciju o dozvoljenom načinu dijeljenja riječi.

Poslije riječi natuknice nabrajaju se homofoni leksemi koji se od nje u pravopisu razlikuju pisanjem velikim odnosno malim slovom, npr. *organizacija*, ali *Organizacija zjednočených narodow*.

Još uvijek nije riješeno pitanje hoće li se u natuknicama davati semantička objašnjenja, i ako hoće, onda u kojoj mjeri. Sigurno je jedino da će se takva objašnjenja davati u slučaju homofonije.

Zamišljeni pravopisni rječnik gornjolužičkoga jezika informirat će u odgovarajućem posebnom poglavlju o svim mogućim pravopisnim pravilima, tj. o principima pravopisa i interpunkcije; o transliteraciji ćirilice u latinicu, s uzimanjem u obzir karakterističkih crta gornjolužičkoga jezika; o principima transkripcije i transliteracije grčkoga alfabeta; o principima dijeljenja riječi; te o znakovima za korekturu.

U cjelini kao primjer za stvaranje pravopisnog rječnika gornjolužičkoga jezika služi *Słownik ortograficzny języka polskiego wraz z zasadami pisowni i interpunkcji*, wydanie poprawione, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1992.

Osim toga misli se u našem zavodu za jezik na pravopisni rječnik drugoga karaktera, tj. na rječnik koji je sastavljen na fonetskom principu. Povod za projekt toga tipa jesu glasovi iz škola, da je dosta velik broj grešaka u đakā i da se čak ne može reći sa sigurnošću jesu li to jedino pravopisni problemi. Zamisao za takav rječnik još se nije konkretizirala. On bi izgledao otprilike ovako:

<i>bó</i>	bóh, <i>dat</i> bohu
<i>bók</i>	1) (zwěrjo) byk 2) (strona) bok, na boku (na boce)
<i>bóskač</i>	błyskać
<i>cycha</i>	1) (poćehnjenje) cycha, na cyše 2) (dźěl domu) třěcha, na třěše
<i>hat</i>	1) (wuž) had, na hadže 2) (łuža) hat, w haće
<i>wós</i>	1) (transport) wóz, woza 2) (zwuk) hłós, hłosa 3) (družina jelenjow) łós, łosa

Sažimajući gore rečeno, želi naglasati da se cjelokupna koncepcija novoga pravopisnog rječnika gornjolužičkoga jezika tiče konsolidiranja dosad važećih pravila,

odnosno konsekventnoga sprovođenja pravopisnih pravila koje je uvela odgovarajuća komisija, i rješavanja dosad nejasnih pitanja. Tu se ne radi o reformi gornjolужиčkoga pravopisa.

Kakav je praktični postupak u izradi novoga pravopisnog rječnika?

Podloga opisivanoga rječnika jest *Němsko-hornjoserbski słownik* u dva dijela (objavljen 1989. i 1991), čiji je cilj da daje »džensnišu leksikalisku normu wužiwaneje hornjoserbskeje spisowneje rěče« (današnju leksičku normu upotrebnoga gornjolужиčkoga književnog jezika) [iz predgovora]. Leksički materijal obaju dijelova složen je računalno. U toku je rad na obraćanju njemačko-lужиčkoga teksta na lužičko-njemački. Takva će verzija biti osnova za stvaranje jednojezičnoga rječnika. Podaci trebaju biti slagani tako da mogu služiti i kao podloga rječnika u obliku knjige i kao podloga elektronskoga rječnika.

Rječnički materijal koji je tako pripremljen na osnovi navedenoga dvodijelnoga rječnika, uspoređivat će se međusobno, i ukoliko to bude potrebno, dopunjavati materijalom koji se nalazi u četvrtom izdanju *Pravopisnoga rječnika* iz 1981, koje je u velikoj mjeri dopunjeno i prošireno, te građom iz tekstova suvremenoga gornjolужиčkoga književnog jezika.

THE CONCEPTION OF A NEW ORTHOGRAPHIC DICTIONARY OF THE UPPER LUSATIAN LANGUAGE

Summary

The author discusses the conception of the orthographic dictionary of the Upper Lusatian language. Although it is a dictionary of one language, some of its principles can be applied in the work on orthographic dictionaries in general.